

Vilniaus Universitetas
Gamtos mokslų fakultetas
Zoologijos katedra

LIETUVOS ŽIEMINIŲ UODŲ (*DIPTERA, TRICHOCERIDAE*) APŽVALGA

Pavelo Visarčuko

Zoologijos magistro darbas

Mokslinis vadovas:
prof. S. Podėnas

VILNIUS, 2007

IVADAS

Temos aktualumas. Per pastaruosius šešerius metus dvisparnių rūšių sąrašas Lietuvoje smarkiai padidėjo, kas rodo intensyvų tyrimą bei domėjimąsi šia vabzdžių grupe. Jei 2000 metais buvo žinomos 2283 rūšys (Pakalniškis ir kt. 2000), tai 2006 metais išleistame sąrašė minimos 3311 dvisparnių rūšys (Pakalniškis ir kt. 2006). Nors atrandamos ir skelbiamos naujos Lietuvai rūšys, dvisparniai lieka vis dar mažai tirti. Daug grupių reikalauja išsamesnių tyrimų, trūksta duomenų apie jų biologiją, paplitimą ir pan. Vieni iš jų yra - šeimos *Trichoceridae* žieminiai uodai.

Žieminiai uodai – tai smulkūs arba vidutinio dydžio uodai ilgomis plonomis kojomis, turintys paprastas akeles, ilgas ir plonas antenas. Pagal bendrą morfologiją jie yra artimi šeimoms *Tipulidae* ir *Limoniidae* (Dahl & Krzemińska 1997).

Žieminiai uodai yra svarbūs teisminėje entomologijoje (Smith 1986). Duomenys apie jų skraidymo laikotarpius yra labai vertingi. Tačiau šeima *Trichoceridae* turi labiau teorinę mokslinę reikšmę, kadangi tai sistematiniu požiūriu yra labai įdomi vabzdžių grupė.

Šiuo metu Lietuvoje žinoma tik 14 rūšių (Pakalniškis ir kt. 2006). Tai yra viena iš sunkiai apibūdinamų vabzdžių grupių, dažniausiai reikalaujanti detalaus ir kruopštaus diagnostinių požymių nagrinėjimo, siekiant nustatyti rūšį. Lietuvoje, žieminis uodus kartu su kitomis uodų grupėmis tyrė S. Podėnas (1989, 1993, 1995). Šiame darbe pateikiama apžvalga ir apibendrinami duomenys apie Lietuvos *Trichoceridae* – įvertinama jų rūšinę įvairovę, parodomi skraidymo sezoniniai aspektai ir t.t. Atlikti darbai prisideda prie tolesnio Lietuvos dvisparnių vabzdžių rūšių sąrašo papildymo.

Darbo tikslas: Ištirti *Trichoceridae* šeimos žieminius uodus Lietuvoje.

Tiksliui pasiekti buvo iškelti sekantys uždaviniai:

1. Nustatyti sugautų žieminių uodų rūšinę sudėtį.
2. Įvertinti žieminių uodų bioįvairovę.
3. Palyginti vietas pagal žieminių uodų rūšių kompleksus.
4. Nustatyti vabzdžių skraidymo sezoninius aspektus.

Padėka.

Esu dėkingas P. Ivinskiui, D. Činčiukui ir A. Vilkui už tyrimui pateiktą medžiagą. Taip pat dėkoju S. Podėnui ir A. Petrašiūnui už patarimus ruošiant darbą bei renkant medžiagą.

ABSTRACT

New data on winter gnats (*Diptera: Trichoceridae*) in Lithuania is given. Seasonal aspects of insect flight are reviewed. Indexes of biodiversity are calculated for the investigated territories and cluster analysis is performed based on similarity indexes. Four species are reported as new for Lithuanian fauna. Data on their capture dates, places and number of individuals caught is presented together with distribution of those species in other European countries.

SANTRAUKA

Pateikiami nauji duomenys apie Lietuvos žeminius uodus (*Diptera: Trichoceridae*). Apžvelgiami skraidymo sezoniniai aspektai. Rinkimo vietoms paskaičiuoti bei aptariami bioįvairovės indeksai, remiantis rūšiniu panašumu jos palygintos atliekant klasterinę analizę. Keturios yra naujos Lietuvos faunai. Pateikiama informacija apie jų radimvietes, pagavimo laiką, individų skaičių, paplitimą kitose Europos šalyse.